

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

Verantwoordelijk Hoofdredacteur: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 3605. — Mederedacteurs: Jos. Cremers, Canne-België, Dr. H. Schmitz, Wien 1, Seitzergasse 3, R. Geurts, Echt. — Penningmeester: Mr. G. van Spaendonck.
Postgiro 125366 ten name v. h. Nat. hist. Gen., Maastricht.
Verantwoordelijk Uitgever: Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.
Verantwoordelijk Drukker: Drukkerij v. h. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9, Telefoon 2121, Maastricht.

Verschijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan de Leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

Registratie nummer 520.243. — Oplage-register nummer 26.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 3 November a.s. — Nieuwe leden. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering op Woensdag 6 Oct. 1943. — Verslag der Entomologische Vergadering op Zaterdag 25 Sept. l.l. L. A. W. C. Venmans. Een nieuwe vondst (Avenionia bourguignati Loc.) en een opwekking. — A. De Wever. Naar de Maastreek. (Vervolg). — W. Roepke. Remarks on now or little known Indomalayan Moths (Lepid. Heteroc.). V.

In de MAANDELIJKSCHE VERG., die plaats vindt Woensdag 3 Nov. a.s. te 6 uur, zal de heer J. de Haan uit Weert Kleurenfoto's uit Midden-Limburg projecteeren.

Aan onze medewerkers zij medegedeeld, dat geen artikelen meer opgenomen mogen worden dan gesteld in de Nederlandsche of Duitsche taal.

NIEUWE LEDEN.

M. Haan, Huize „Millen“, Nieuwstad. G. J. Pijls, Stationstraat 155, Schinnen. E. Brouwers, Lyonetstraat 5, Maastricht. Ir. K. J. B. De Kleermaeker, Gr. v. Waldeckstr. 7, Maastricht. C. G. Boer, Missiehuis „Sancta Maria“, Laarweg, Velp. Mevr. Moubis-Bolsius, Tongerschestraat 8, Maastricht. Mej. A. Ingenhousz, Wijkersingel 82, Maastricht. P. J. H. Leith, Kleine Gracht 17, Maastricht. Mej. M. van Noorden, Boschstraat 78, Maastricht. Mej. M. Dassen, Papenstr. 6, Maastricht. Mej. L. Hustinx, Aylvalaan 39, Maastricht. H. van Groenendael, Hubertuslaan 13, Maastricht. P. Marquet, Luikerweg 3, Maastricht. J. J. H. Snijders, Past. Stassenstr. 2, Blerick.

VERSLAG VAN

DE MAANDELIJKSCHE VERGADERING OP WOENSDAG 6 OCT. 1943.

Aanwezig de dames: W. van de Geyn, M. Lahaye-de Wit, M. de Korver, H. Hoeberechts-Roebroek, J. v. d. Grinten, R. Sekhuis, T. Dütting, D. Kooyman, E. de Kleermaeker, Ch. Ramaekers, T. Nahon, Fr. v. Schaik, H. v. Ketel-Schrijer, A. Merkelbag, J. v. Goethem, M. Pijls, M. v. d. Mijll Dekker, M. Chambille, F. Grégoire, J. Cremers, A. Kemp-Dassen, en de heeren: L. Grossier, G. van Spaendonck, F. van Rummelen, M. Kemp, W. Prick, M. Kamm, J. Eysink-Smeets, Br. Christoforus, Br. Jeroen, D. van Schaik, H. Houx, J. Rijk, M. Mommers, S. Dijkstra, J. Maesen, P. Bels, H. Mommers, R. Kofman, W. On-

stenk, P. Wassenberg, Ch. van Maastricht, W. Otten, J. Bergholtz, Br. Maurentius, J. Willems, R. Regout, J. van Ketel, Ed. Schoenmakers, L. Leysen, Ch. Schols, G. Pijls, S. Parren, H. Sanders, E. Verzijl, G. Panhuysen, L. Grégoire, J. Gijsselaers, Br. Bernardus, Ed. Nijst, M. Delnoye en L. van Noorden.

De heer Grossier zit de vergadering voor en geeft het woord aan Mej. van de Geyn, die eenige takken met vruchten laat rondgaan van *Descainea Fargesii*, *Crataegus tanacetifolia*, *Sambucus nigra* var. *chlorocarpa*, 'n vlier met groenblijvende bessen, *Malus purpureus*, alle afkomstig uit den tuin van dr. De Wever te Nuth.

De heer Dijkstra heeft de dauwnetel, *Galeopsis speciosa*, meegebracht. Hij vond het ex. in een akker bij Heihof, gem. Heerlen. Naar aanleiding van deze vondst vertelt spreker over het onderzoek van Arne Müntzing, in *Hereditas* XIII-1929/30. Hij kruiste *G. pubescens* met *G. speciosa* en verkreeg in de F_2 een sterke splitsing; o.a. een plant, die niet van *G. tetrahit* te onderscheiden was en 24 chromosomen had. Het bleek dat *G. pubescens* en *G. speciosa* er 16 bezitten en dat *G. tetrahit* en *G. bifida* er 32 hebben; deze laatste zijn dus tetraploïd en waarschijnlijk constant geworden bastaarden.

Vervolgens vertoont spreker een exemplaar van *Linaria vulgaris* met pelorische bloemen, gevonden langs het spoor te Heerlen. Dit komt in de fam. der Scrophulariaceeën meer voor o.a. bij 't leeuwenbekje.

Vervolgens laat Br. Maurentius een paar planten zien n.l.: raket (*Sisymbrium pyrenaicum*), gevonden bij de stuw van Borgharen, bastaard ganzenvoet (*Chenopodium hybridum*) en akkerscherm (*Ammi majus* L.), beide gevonden in den tuin van de Beyart te Maastricht.

Br. Bernardus toont een plant van papegaaikruid (*Amarantus retroflexus*) door hem tusschen Heugem en Gronsveld gevonden.

Van Pater Hoogeveen ontvingen we de volgende mededeeling.

In het Natuurhistorisch Maandblad, blz. 74, vermeldt de heer Dijkstra, dat *Galinsoga parviflora* Cav. te Heerlen groeide. Hier rondom Nijmegen verspreidde zich dat kruid zoo sterk, dat het te vinden was bij Neerbosch, Beek bij Nijmegen, ja zelfs in de stad n.l. in de Claas Noorduinstraat. Langs den Ubbergsche Wildweg kan men er honderden exemplaren van plukken.

Is het U bekend, dat *Galinsoga* een bijzondere voorliefde vertoont voor aardappelvelden? Waarschijnlijk zal het kruid weldra te Heerlen concurrentie aandoen met... *Senecio vulgaris*, juist zooals hier. Er zal wel geen relatie bestaan tusschen *Galinsoga* en aardappelen, al zou men iets van dien aard gaan vermoeden, naar aanleiding van Prof. Funke's boekje „Experimenteele plantensociologie” (Noorduyn's wetenschappelijke reeks, no. 10, 1943). Hij heeft het op blz. 125 over de uitscheiding door de cuticula. Zou er iets van waar zijn?

Vervolgens krijgt de heer Kofman het woord.

De Kleine Plevier was ook dit jaar weer aanwezig bij Heugem. Op 17 April vond ik het nest, op 19 April lag er één ei in, 20 April twee, 22 April drie en 24 April vier. Eenige dagen later bleken de eieren verdwenen te zijn, de vogels waren echter nog aanwezig.

De heer Stevens deelde mij later mede, dat hij op 24 Mei weer een nest met vier eieren op hetzelfde terrein gevonden had. Ook dit bleek eenige dagen later verdwenen.

De Europeesche kanarie.

Volgens Niethammer komt de Eur. kanarie als broedvogel voor om de Middellandsche Zee en in Midden- en een deel van West-Europa, terwijl hij ontbreekt in Gr. Britannië, het grootste deel van Nederland, in Denemarken, Skandinavië, Rusland en Roemenië.

In de laatste eeuwen heeft deze vogel zijn broedgebied voortdurend naar het Noordwesten uitgebreid. Volgens het uitvoerige onderzoek van Mayr verscheen hij aan het einde van de 18e eeuw voor het eerst in Duitsland. Omstreeks 1860 broedde hij in het Rijndal tot bij Mainz, in 1903 werd Keulen bereikt enz. In 1925 liep de Noordwestgrens van zijn broedgebied van den mond van de Loire in N.W. richting door Noord-Frankrijk en België, over Zuid-Limburg naar de Oostzee ten Zuiden van Kiel. Ook daarna is deze grens verder naar het Noordwesten verschoven. Zoo vermelden Bouma, Kleyn en Koch in „De Levende Natuur” (1933, pag. 58), dat de Eur. kanarie in Noord-Duitsland broedend werd aangetroffen bij Cis-mar en Kiel en ook in Denemarken, n.l. op het eiland Alsen en bij Krusan.

Zooals we zagen liep in 1925 de Noordwestgrens van het broedgebied over Zuid-Limburg. Nadat de Eur. kanarie reeds lang in voor- en najaar als trekvogel was waargenomen, werd hij n.l. ook voor het eerst broedend vastgesteld bij Rolduc.

P. A. Hens vermeldt verder in zijn Avifauna van de Ned. Provincie Limburg, dat de soort daarna ook in Valkenburg broedend werd gevonden

en in 1925 als broedvogel aanwezig was in Valkenburg, Hulsberg, Oud-Valkenburg, Berg en Terblijt en Houthem. Ook in Maastricht werden er in den broedtijd voortdurend zingende exemplaren waargenomen; een nest werd hier echter nooit vastgesteld. In 1929 nam het aantal paren in de omgeving van Valkenburg nog steeds toe, in Valkenburg zelf scheen het in 1929 en 1930 wat lager te zijn.

Intusschen was de Eur. kanarie ook op andere plaatsen in ons land broedend gevonden. Haverschmidt vermeldt, naast de gegevens van Hens, dat nesten gevonden werden bij Denekamp en Arnhem, terwijl het broeden zeer waarschijnlijk is bij Enschede en Wageningen.

De gegevens over Zuid-Limburg in de Avifauna van Hens loopen tot en met 1930. Haverschmidt voegt hier nog aan toe, dat in 1931 in Maastricht op 5 plaatsen zingende vogels werden waargenomen, terwijl dit ook bij Kerkrade-Rolduc op verschillende plaatsen het geval was. Sindsdien, zegt hij dan, is er niets meer over de verspreiding van de Eur. kanarie in Zuid-Limburg gepubliceerd.

Deze opmerking was voor mij aanleiding om eens na te gaan, hoe het er thans in Maastricht met de Eur. kanarie voor staat.

Als broedterrein verkiest hij parken, tuinen, boomgaarden, lanen, kerkhoven, enz., zoodat er in en bij Maastricht voldoende geschikte terreinen aanwezig zijn. Uit het feit, dat hij in Maastricht zelfs een volksnaam heeft, n.l. „kanariesieske”, blijkt wel, dat hij hier reeds lang in behoorlijk aantal voorkomt.

Het eerste ex. hoorde ik op 27 Maart in het Stadspark en vanaf die datum tot 26 Juli nam ik daar steeds zingende exemplaren waar, soms twee, enkele malen drie.

Van 4 April tot 13 Juli zong er steeds een ex., soms twee, bij de brug over de Jeker aan het begin van de St. Lambertuslaan.

Iets stroomopwaarts, bij de Heksenhoek, zong een ex. van 16 April tot 16 Juli. Op het Vrijthof zat er op 1 Juni een ex. te zingen op het dak van de St. Servaaskerk en op 4 Juli één op het dak van de St. Janskerk.

Tenslotte bezocht ik tusschen 28 April en 16 Juli eenige malen de begraafplaats aan den Tongerschen weg. Steeds waren daar eenige exemplaren ijverig aan het zingen, drie à vier exemplaren, waarschijnlijk wel meer, die telkens hun aardige fladderende baltsvlucht vertoonden. Het gelukt mij echter niet, een nest vast te stellen. Hierin waren de heeren Mommers en Leysen gelukkiger. Zij vonden n.l. op de laatstgenoemde plaats op 15 Mei een nest in een acacia. De jongen waren duidelijk te zien, als deze door de ouders gevoerd werden. Hiermede is dus het eerste nest voor Maastricht vastgesteld.

Verder nam de heer Mommers in Heer nog zingende exemplaren waar, tegenover Villa Aldegonda en Villa Providentia, terwijl hij er nooit één waarnam in het zeer geschikt lijkende park van het klooster Opveld. De soort blijft dus nog steeds zeer lokaal.

Samenvattend kunnen we dus zeggen, dat de Eur. kanarie sinds 1931 in aantal toegenomen is en dat er in en om de stad volgens een lage schatting dit jaar een tiental broedparen aanwezig waren.

Br. **Maurentius** voegt hieraan nog toe, dat er dit jaar op het terrein van de Beyart aan de Bruselsche straat ook twee paren aanwezig waren.

In aansluiting hieraan deelt de heer **Panhuysen** het volgende mede:

Van 18 Juli tot 27 Augustus 1943 nam ik, in gezelschap van den heer Jac. Paulissen te Maastricht, geregeld 3 tot 5 exemplaren van de Europeesche kanarie waar op de Algemeene Begraafplaats te Maastricht, waarbij herhaaldelijk volop zingende mannetjes waren.

Op 1 Augustus 1943 zagen wij een exemplaar bouwen aan zijn nestje, dat op ongeveer 2½ m hoogte gelegen was in de afhangende zijtakken van een zilverspar. Op 8 Aug. d.a.v. lagen in het nest 3 eitjes, op 27 Aug. d.a.v. waren de 3 jongen groot genoeg om geringd te worden.

Op 20 December 1942 namen wij een groepje van ongeveer 20 exemplaren dezer soort waar, voedsel zoekend op de onkruiden in het Bosscherveld te Maastricht. Vanaf 4 October 1943 tot heden constateerden wij daar dagelijks trek van een aantal exemplaren.

De heer **Mommers** zegt, dat de waarneming van spr. mogelijk op een tweede broedsel duidt.

De heer **W. Prick** toont het ontpopte exemplaar van een twintigtal, in het begin van Aug. gevangen, wolfsmelkpijstaarten te Oost-Eysden.

De rupsen waren eind Aug. alle ingepopt om te overwinteren. Waarschijnlijk ontpopte dit exemplaar zich reeds 20 Sept. tengevolge van de milder weersgesteldheid.

De heer **Bels** bespreekt de uitgaven van Mevr. M. J. van Heerdt-Kolff: „De plantenwereld op postzegels” en „De dierenwereld op postzegels”. Hij betoogt aan de hand van verschillende voorbeelden uit het boekje, dat het verzamelen van postzegels voor de liefhebbers tevens een nuttige en leerzame bezigheid kan zijn, speciaal wat betreft het opdoen van kennis omtrent de geografische verspreiding, de nuttigheid voor den mensch van op postzegels afgebeelde planten en dieren, enz. Als leidraad zijn deze werkjes aanbevelenswaardig.

Tot slot zegt de heer v. **Rummelen**, dat op de excursie naar Brunssum van het Natuurhistorisch Genootschap op 22 Aug. l.l. de gemeentelijke grintgroeve aldaar werd bezocht. Het grint is er gekarakteriseerd door gesteenten van de kwartsreeks. Tusschen deze rolsteenen in, treft men er veel verkiezelde kalken, afkomstig uit de Zwitsersche Jura, aan; de z.g. oolithen, waarvan verschillende mooie exemplaren gevonden werden. Tevens liet hij een aantal steeldden van Zeelies zien en een nog voor deze vindplaats onbekende Gastropode, door den heer de Jong (Heerlen) aldaar gevonden. De fossielen wijzen op herkomst uit de Doggerafz, van het Jura-gebied. De exemplaren werden aan het Museum geschonken.

VERSLAG DER ENTOMOLOGISCHE VERGADERING OP ZATERDAG 25 SEPT. L.L.

Aanwezig: Mej. W. van de Geyn en de heeren J. Rijk, H. Kortebos, J. Maessen, W. Prick, J. Prick, W. Onstenk, H. Teunissen, E. van Maastricht, C. Willemse, Br. Christoforus, J. de Haan en Ed. Schoenmakers.

De heer van **Maastricht** ruilt eenige vlinders en biedt eenige doubletten aan het Museum aan.

De heer **Teunissen** toont een collectie zeldzame bijtjes. Daarbij laat hij ook enkele fn. n. sp. rondgaan:

Andrena pandellei Saund. Onze tweede inlandsche soort met behaarde thorax. St. Pieter 11-6-'42.

Andrena blüthgeri Stöckl. Meerdere ♀♀ van Tergelen 25-7-1942. 1 ♀ Haaren 18-7-1935.

Andrena punella Per. I Gen. ♀ Tilburg 22-5-1939, ♂ Herpen 10-5-1939. II Gen. ♀♀ Mechelen (Z.L.) 10-7-1938.

Sphcodes subovalis Shuck. 1 ♂ Weert 29-7-1938.

Gorytes quinquefasciatus Pz. ♀ Tilburg 3-7-1939, ♂ Tilburg 4-6-1940 leg. A. Adriaanne. Pater Adriaanne heeft nog meer quinquefasciatus Pz. in de omgeving van Tilburg gevangen. 1 ♂ Baarlo 3-6-1942.

Pemphredon luctuosus Shuck. 1 ♀ Tilburg 22-9-1941.

Tot slot laat hij een 3-tal sluipwespen circuleeren, welke tijdens een bladwespenvraat in een lorkenbosch te Schayk (N.Br.) gevangen zijn. De drie soorten zijn nieuw voor de wetenschap en vlogen op een bepaalde plaats in groot aantal.

Een aantal cotypen schenkt hij het Museum. De beschrijving der soorten volgt later.

De heer **Willemse** demonstreert het sjirpen van den zadelsprinkhaan aan 'n levend exemplaar. Verder laat hij foto's zien van den zadelsprinkhaan (Brunssumerheide) en van 'n veldkrekkel voor zijn holletje (Schaesberg).

Hij bespreekt het boekje van A. M. J. Evers „Kevers” en vindt, dat het hoofdstuk over de vangmethoden bijzondere aandacht verdient.

De heer **de Haan** laat eenige zeer geslaagde kleurenfoto's zien van de nummervlinder en de gehakkelde aurelia, opgenomen op Afga color, vergrooting Kodak, opname 1/100 sec. met Kine exacta.

Verder toont hij een tweetal zweefvliegen:

Volucella zonaria.

Tot het genus *Volucella* behooren een 5-tal soorten. *Volucella zonaria* is hiervan de meest zeldzame en tevens wel de mooiste vertegenwoordiger.

In zijn artikel over zweefvliegen in „De Levende Natuur” dl. 42 pag. 69 e.v. vermeldt W. A. Kabos als hem bekende inlandsche exemplaren dezer soort, een door hem in Aug. 1935 te Amsterdam op *Buddleja* verzameld exemplaar, alsmede één uit Bloemendaal.

In het Museum zijn exemplaren aanwezig uit Meerssen 27-9-1939 (J. Rijk) en Maastricht. Vol-

gens mededeeling van den heer Teunissen komt deze ook voor in Oisterwijk en Voorburg op Buddleya.

Het hier ter vergadering aanwezige exemplaar werd 1 Aug. 1938 te Weert gevangen op een bijenkorf, waarop zich twee exemplaren bevonden. Een vlieg werd door den imker gedood, de andere werd verzameld. Ondanks gunstig weer deden zij geen pogingen om weg te vliegen en alles wees er op, dat zij nog niet hadden gevlogen en uit de korf afkomstig waren. Het lijkt derhalve niet uitgesloten, dat de larve dezer soort ook bij de honingbij (*Apis*) parasiteert.

Friese vermeldt in „Das Leben und Wirken unserer Blumenwespen” pag. 420 ook slechts het voorkomen bij hommelen- en wespesoorten, waar de larven uitwendig aan de hymenoptera-larven zuigen. Speciaal wijst Friese op de groote overeenkomst in kleur (mimicry) tusschen *V. zonaria* en *Vespa crabro*.

Ceria conopoides.

Volgens Kabos gevonden te Hilversum, Rotterdam, Heerenveen, Zierikzee, Driebergen en Ulvenhout, waaraan dus ook een Limburgsche vindplaats: Weert 22 Juni 1936 kan worden toegevoegd.

Een paartje van de roofvlieg (*Asilus crabroniformis* L.) werd gevangen in cop. te Leende (N. Br.) 9 Sept. 1943. Roofvlieg, welke zich voedt met andere insecten. Volgens Oudemans „De Nederlandsche Insecten” pag. 566 in Nederland niet algemeen.

Bekende vindplaatsen: Veluwe, Hilversum. In het Museum zijn exemplaren uit Canne (14-5-'36) en St. Pieter (10-11-1939) aanwezig.

De gewone dennenbladwesp (*Diprion pini* L.) treedt dit jaar als een ware plaag op in Midden-Limburg en het aangrenzend gedeelte van Noord-Brabant.

De heer W. Prick vraagt eenige inlichtingen over het museumkevertje, waarop de heeren Teunissen en Willemse antwoorden en ter bestrijding het gebruik van paradichloorbenzol aanbevelen.

Naar aanleiding van een vraag van den heer J. Prick omtrent de giftigheid van dit desinfectiemiddel voor den mensch deelt Mej van de Geyn mede, dat Prof. Perrin in „Bulletin de l'Académie de Médecine”, Nov. 1941, pag. 302, een aantal ziekteverschijnselen behandelt: hyperchrome anemie, hypergranulocytose, granulopenie e.a., veroorzaakt door omgang met paradichloorbenzol. Hij komt tot de conclusie: „Il ne faut plus considérer le p. dichlorobenzène comme inoffensif. Sa nocivité se traduit par des troubles rappelant les myélotoxicoses benzoliques avec le polymorphisme et la précarité prolongée des signes cliniques, la lenteur de la régression des altérations hématologiques, et enfin la fréquence de la guérison complète. Il faut toutefois estimer, en faisant état des probabilités apportées par une observation, que les malades peuvent passer du stade bénin à un stade de la plus haute gravité, comme dans les intoxications industrielles. Pour traiter utilement les maladies, il faut penser à la nocivité possible du p.

dichlorobenzène et supprimer l'exposition aux emanations toxiques”.

De heer J. Prick zegt dit jaar weinig exemplaren van *Apatura iris* en *Limenitis sybilla* te hebben waargenomen. De heer Kortebos zag te Valkenburg echter veel exemplaren van *Limenitis sybilla*; hetzelfde nam de heer de Haan te Weert waar.

Naar aanleiding van de mededeeling van den heer W. Prick op de maandelijksche vergadering van 1 Sept. l.l. over de vondst van *Araschnia levana*, kreeg hij mededeeling van den heer Jacobie (Venlo), die een 20-tal exemplaren te Epen zou hebben gevangen en den heer Delnoye (Sittard), die *Araschnia levana* herhaaldelijk te Mamelis vond.

De volgende vergadering heeft plaats op Zaterdag 18 Dec., n.m. om half 3.

EEN NIEUWE VONDS (AVENIONIA BOURGUIGNATI Loc.) EN EEN OPWEKKING

door L. A. W. C. Venmans.

Het is een opvallend verschijnsel, dat onder de leden van de Nederlandsche Malacologische Vereeniging het zuidelijke contingent zoo slecht vertegenwoordigd is. Op 1 Januari 1943 bedroeg het ledental der Vereeniging — de eenige op dit gebied in Nederland — 107. Van deze 107 leden wonen er, goed geteld, slechts 6 in de provincie Zeeland, 2 in Noord-Brabant en niet één in Limburg!

Dit wekt te grootere verwondering, wanneer men bedenkt, dat de provincie Limburg, en met name het zuidelijke deel daarvan voor de malacologische wetenschap een wel zeer interessant, om niet te zeggen het meest interessante gebied vormt van geheel Nederland. De geologische gesteldheid van den bodem met zijn löss en kalk, de klimatologische omstandigheden (hoogere gemiddelde jaartemperatuur), de structuur van het terrein met zijn heuvels en dalen hebben daar voor vele soorten een oecologisch dorado geschapen, dat eenig is in ons land. Ik behoef slechts te wijzen op *Clausilia laminata*, *parvula lineolata*, *rolphi*, op *Ericia elegans*, *Ena obscura*, verschillende *Helicella*'s en andere soorten, die alleen tot Zuid-Limburg beperkt zijn en niet noordelijker voorkomen. Om nog niet te spreken van de fossielen, waaraan de Limburgsche bodem zoo rijk is.

Te veronderstellen, dat onder dergelijke ideale omstandigheden in geheel Limburg geen beoefenaars voor dit deel der Natuurhistorie te vinden zijn, lijkt mij dan ook absurd. Stille werkers zijn er altijd en overal. Maar het is niet redelijk — ik zou bijna zeggen: niet verantwoord — om zijn licht onder de korenmaat te laten schijnen. Ik weet wel, dat het genieten van wat de natuur om ons heen zoo rijkelijk te genieten geeft, de vreugde van het zoeken, het vinden, het verzamelen, de rijkdom van het bezitten, het beschermen en ver-

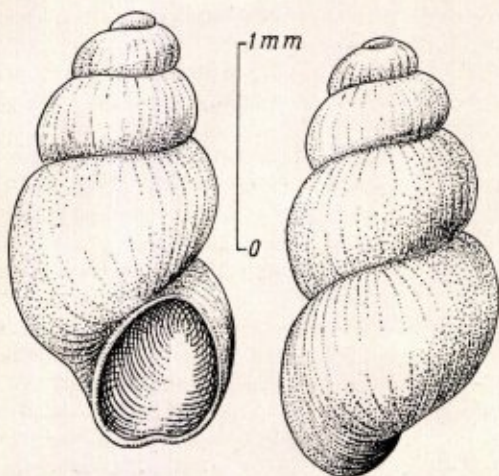

Fig. 1. *Avenionia bourguignati* (Loc.)
Maastricht, Jeker, 30-9-1942. Coll. Venmans Nr. 2250 b
Del. Venmans.

troetelen van een eigen, soms met veel moeite en kosten ingerichte collectie met alle daaraan verbonden, meestal mooie herinneringen... ik weet wel, dat in dat alles een zeer persoonlijk element schuilt; een nog veel grotere voldoening evenwel steekt in het anderen-deelgenoot-maken van onze eigen gevoelens, belevenissen, successen. Geven is inderdaad zaliger dan ontvangen!

Zijn er onder onze zuidelijke natuurliefhebbers mensen, die de malacologie als wetenschap of alleen maar als liefhebberij beoefenen, is het dan niet redelijk, dat er meer contact gelegd wordt met degenen, die zich elders in den lande daarmee bezighouden! Contact leidt vanzelf tot samenwerking; wil er vruchtbaar samengewerkt worden, dan zullen ook onze Limburgers en Brabanders — en vooral ook de jongeren onder hen — voor het voetlicht moeten treden. Er is nog zooveel te doen in de zuidelijke provinciën. Brabant kennen we in malacologisch opzicht nog zoo goed als in het geheel niet, en ook in Limburg is nog zeer veel systematisch werk te verrichten, en dat kan vanzelfsprekend het uitgebreidst en het grondigst geschieden door de ter plaatse wonenden. Door hen, die uit het Noorden kwamen, hun vacaties doorbrachten in die heerlijke streken en hun ontspanningstijd — het nuttige met het aangename vereenigend — ook malacologisch productief wisten te maken door er te verzamelen en hun kennis en hun collecties te verrijken, is al veel werk verzet. Ik behoef hier alleen maar te wijzen op het door „Het Comité ter Bestudeering van de Molluskenfauna van Nederland” aangelegde kaartstelsel en de bijeengebrachte collectie, en op de vele gegevens, die op de hoklijsten van de Nederlandsche Malacologische Vereeniging in de laatste 5 jaren zijn verzameld.

De volgende mededeeling moge voor onze zuidelijke vrienden, die nog beter in de gelegenheid zijn, om het heele jaar door te verzamelen en studies te maken, een aansporing zijn, om zelf hun blijvende aandacht te wijden aan de malacologische fauna en zich niet langer afzijdig te houden,

doch door zich aan te sluiten bij de Nederlandsche Malacologische Vereeniging (Secr. F. E. Loosjes, Veenbergplein 31 rood, Haarlem; contributie f 1.—, abonnement op „Basteria” f 2.— p. jaar) meer contact te leggen tusschen Zuid en Noord, het reeds gedane werk mee te helpen aanvullen en zoo ook hun bijdrage te leveren tot de kennis van onze zuidnederlandsche mollusken.

* * *

Zestig jaar geleden werd in een bron te Courtenot in het Fransche departement Aube een voor de malacologie volkomen nieuwe soort ontdekt en door den Franschen Ingenieur-Malacoloog Arnold Locard in Februari 1883 in een artikel in de *Annales de la Société linnéenne de Lyon* beschreven onder den naam *Paulia bourguignati*.

In 1935, dus ruim vijftig jaar na de eerste ontdekking, werd hetzelfde bronslakje door Robert Leruth opnieuw aangetroffen, nu in een tweetal bronnen te Hermalle-sous-Argenteau in de Belgische provincie Luik.

Op 30 September van het vorige jaar was ondergeteekende zoo gelukkig, een tweetal exemplaren van deze wel zeer zeldzame soort in Nederland aan te treffen, en wel in zeefsel uit den Jeker even ten Zuiden van Maastricht. Hiermede is dus een nieuwe vindplaats toegevoegd aan de twee eenige tot nu toe bekende. Of inderdaad de soort in ons land levend voorkomt, is een vraag, die nog onbeantwoord moet blijven.

Avenionia bourguignati (Loc.) — voor de nomenclatuur en enkele andere bijzonderheden moge ik verwijzen naar mijn verhandeling in het eerstvolgend nummer van „Basteria” — leeft onder den grond in welwater. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat zij ook in ons land leeft, met name in Zuid-Limburg, waar de bodem kalkhoudend is en zeer goede levensvoorwaarden biedt.

De beide door mij gevonden huisjes waren leeg, van de dieren zelf, die erin gewoond hebben, was geen spoor meer te vinden, maar uit het feit, dat de zeer teere schelpjes in den snelstroomenden Jeker, waarvan de bodem bijna overal bezaaid is met scherpe stukken baksteen, tuf en kiezel, zoo

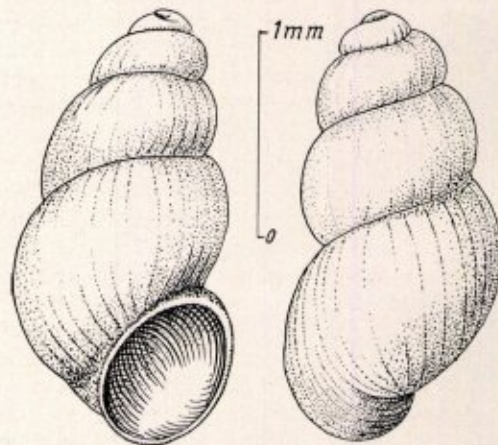

Fig. 2. *Avenionia bourguignati* (Loc.)
Maastricht, Jeker, 30-9-1942. Coll. Venmans Nr. 2250 a
Del. Venmans.

goed als geen beschadiging vertoonen, mag men wel opmaken, dat zij geen al te verre reis achter zich hebben gehad. Ze kunnen afkomstig zijn uit de bronnen van den Jeker of uit die van zijn zijstroompjes, zooals de Ezelsbeek en de Buth tusschen Tongeren en Mall, de Yerne in de buurt van Grandville, en de nog zuidelijker uitmondende Mulle.

Intusschen blijft de mogelijkheid bestaan, dat ze inderdaad op Nederlandsch gebied geleefd hebben en kan een grondig onderzoek van het Zuid-Limburgsche grondwater te eeniger tijd het bewijs daarvan leveren. In ieder geval staat het door deze vondst nu wel vast, dat *Avenionia bourguignati* (Loc.) voorkomt in het stroomgebied van den Jeker. Waar zich de preciese woonplaats bevindt, zal zeker de toekomst leeren.

De bijgevoegde afbeeldingen spreken voor zichzelf. De mondrand van het exemplaar op Fig. 1 vertoont aan de onderzijde een toevallige uitbocht. Van dit exemplaar is de hoogte 2.13 mm, die van het tweede stuk (Fig. 2) bedraagt 2.12 mm. De grootste diameter van beiden is 1.08, de hoogte der mondopening ± 0.68 mm.

Utrecht, 21-7-1943.

NAAR DE MAASSTREEK

door

A. DE WEVER.

Foto's v. d. schr.

IV.

In 1914 werd Glaskruid (*Parietaria officinalis*) in den Museumtuin geplant, vanwaar 't zich tot op den walmuur (in den grond) tusschen gebouw Nieuwenhof en groote walmuur langs den Jeker heeft uitgebreid, tot vóór eenigen tijd zelfs in een spleet tusschen muur en trottoirtegels.

Dit jaar ontdekte de heer Grégoire een prachtige vegetatie Liggend Glaskruid (*P. ramiflora*) in den kademuur langs de Maas bij 't Stadspark en in de resten van 't fort Randwijck. Hij vermoedde, dat deze soort uit België met de Maas is aangevoerd, echter niet uit Lanaye, want daar groeit alleen *P. officinalis*, maar uit Visé, waar *P. ramiflora* in muren langs de Maas groeit. In ieder geval is 't een mooie aanwinst voor onze wilde flora. Glaskruid is wel niet uitsluitend stroomdalplant; in N. Nederland, België en Duitschland komt 't ook buiten een stroomgebied voor.

Wij nemen nu den weg langs de Maas van Wijk naar de spoorbrug, waar we bij de zinkwitfabriek op afval Witte Munt met zuiver witte bloemen opmerken. Meestal zijn ze meer of min lilakleurig. Natuurlijk zien we er ook Klein Hoefblad. Zink is voor haar geen vergift. Ze bevat er 2% van in den wortelstok; 't is dan ook in de z.g. zinkflora langs de Geul ingedrongen.

Langs den veldweg naar 't Borgharenerbroek

zien we in de grasstrook *Knollathyrus*. Des zomers kan de akker hier er rood van zien, als men 't tenminste juist treft, dat er graan staat en geen hakvruchten. Men speurt ze dan ook aan den fijnen geur, bijna als van Reukerwten. De eigenaar der hoeve te Limmel kan ze maar niet kwijtraken, zoo sterk vermeerderd ze zich door worteluitloopers en knolletjes. De oude knollen kunnen wel zoo dik worden als een klein kippen-ei („muizen met steerten” noemt de Dodonaeus). Wij zullen haar langs 't nieuwe kanaal veel meer ontmoeten. Langs den spoorweg Bunde-Geul en bij 't Voogdijgesticht te Heer is ze met Maaskiezel aangevoerd, evenals te Schin op Geul en langs den Cannerweg. In M. Limburg groeit ze ook in akkers langs de Maas. In Gelderland werd ze gekweekt voor de eetbare knollen („erdeikels”).

Aan den rand van de akkers groeien hier Gewone en Stinkende Kamille door elkaar. Laatstgenoemde is buiten 't Maasdal alleen op aanvoertreinen te vinden.

Wat hier duidelijk in 't oog valt, dat is de Groote Klis, waarvan in Mei de bladrossetten zoo decoratief zijn, wegens de breede eenigszins gegolfde bladen. In Juli en Augustus zijn 't indrukwekkende planten met meterhooge, vertakte bloem- of vruchtstengels.

In 't nog heldere Canjelbeekje zwemmen groene slierten van Sterrekroos, zoowel Herfst- als Moerassterrekroos. Lies- en Mannagrassieren de boorden, evenals Groote Egelskop, Kleine Watereppe en Groote Waterweegbree.

't Dichtbladig Fonteinkruid ziet er niet zoo frisch uit, omdat 't zooveel vuil opvangt en vasthoudt.

In een paar slooten bij Limmel en 't kasteel Bethleem is nog wat Waterviolier overgebleven; in helder water een mooie verschijning. De bloemen zitten in kransen langs den stengel als bij Japansche Sleutelbloemen. De hoofdstengel, die bijna 1 meter lang kan worden, ligt horizontaal; de zijstengels staan vertikaal om den bloei-stengel, die $\frac{1}{2}$ meter lang is, waardoor deze beter rechtop blijft. Als sloten en poelen droog raken, kan ze zich redden door den landvorm aan te nemen. Ze krijgt dan heel korte blaadjes en bloeit nauwelijks meer. De vruchtwand vergaat door verslijming, waardoor de zaden in 't water terecht komen.

Over de Canjelbeek begint 't Borgharenerbroek. Eens was dit gedeeltelijk vochtig eikhaagbeukbosch met veel Vrouwtjesvarens, Springzaad, Bergeerenprijs en andere, die van voedselrijk bodemwater hielden. Er waren ook plekken, waar water dicht aan of boven de oppervlakte kwam. Hier had zich elsbroek gevormd met Geldersche Roos, Sporkenhout, Lijsterbes, Oor- en Grauwe Wilg, Hop, Bitterzoet, e.a. In den voet der Elzenstronken hadden zich Stekelvarens genesteld met veenvormende mossen. Canadeesche Populieren en Witte Els heeft men er later bijgeplant. Boschbies siert de natte plekken met groote pluimen, groene bloempjes, soms 2 of 3 étages hoog. Lies-

gras had er al getracht land te vormen met medewerking van Pluim-, Moeras- en Snavelzeggen.

Opvallend waren hier in 't vochtig eikhaagbeukbosch drie plantsoorten, die van veel kalk houden en in 't kalkhaagbeukbosch in 't krijtdistrikt overal te vinden zijn, n.l. Ruig Hertshooi, Ruig Klokje en Boschvergeetmeniet. Ze waren er al vóór 't nieuwe kanaal en zullen door de Maas uit 't krijtland zijn aangevoerd.

Langs den weg evenwijdig met 't kanaal verheffen zich frissche struiken van Groote Klis; trots en ongenaakbaar, of ze in de felle zon of in halfschaduw staan. Ook deze heeft 't grootste verspreidingsgebied in de Maasstreek; daarbuiten is ze zeldzaam en onbestendig.

Kleine Klis is over de heele provincie algemeen verspreid. De vermoedelijke kruising van beiden (*Arctium nothum*) komt echter weer alleen in het Maasdal voor, en nooit zonder de stamouders, zooals 't in N. Nederland regel is, waar ze dus reeds gefixeerd is.

Nu we toch in de Klissen zitten, denken we ook aan Donzige Klis, die nog sierlijker is als de Groote, vooral wanneer de bloemknoppen nog in een donzig, wit omhulsel zitten. Zij verscheen plotseling één jaar na de overstroming der Maas in 1926. 't Lot was haar bijzonder gunstig, want de zaden kwamen terecht op een braakliggend stuk tuingrond bij 't klooster Mariënweerd. Vier jaar lang heeft ze daar stand gehouden. Of ze uit België kwam of van een stortterrein bij een fabriek? Ze is daar ook niet echt inheemsch. Verder noordwaarts staat ze nog te Stein in de Koeweide langs de Maas, waar ze kruist met Groote- en Kleine Klis.

Nu betreden we 't terrein bij de sluis, dat opgehoogd is met grond uit 't kanaal en kiezel uit de Maas. Door den aanleg van 't kanaal werd bosch en broek ontwaterd en verdwenen de typische plantsoorten, om plaats te maken voor een zeer gemengd gezelschap.

Vanaf de sluis zien we al eenige Maasdalplanten. Heksenmelk en Zeepkruid. Toch ook nog wat van 't kalkminnend trio Ruig Hertshooi, Ruig Klokje en Boschvergeetmeniet; verder nog een, die van kalk houdt: Donderkruid met een onaangename kleur en geur. Smeerwortel in vele kleuren, van diep donkerpaars tot lichtlila, van karmijnrood tot lichtrose; ook zuiver albino's zonder eenig spoor van anthocyaan; zelfs bontbloemige kan men er ontmoeten, maar geen blauwe tinten, die zijn alleen afkomstig van *Symphytum asperrimum*, die vroeger wel eens als veevoeder gekweekt werd op heel slechte gronden. Op veel plekken verlevendigen Wilgenroosjes deze terreinen. In Juli zijn heele partijen rose gekleurd door Leverkruid en in Augustus goudgeel door Boerenwormkruid, met zijn krachtigen, frisschen loofgeur. Nu bloeit hier nog een gele Composiet, n.l. Bitterkruid, dat uit 't zuidelijker krijtland is gekomen. Heel mooi is nu ook bloeiend Knoopkruid; 't meest in den laatbloeienden vorm (*serotina*) van de smalbladige on-

KNOLLATHYRUS

dersoort (*angustifolia*) met hooge, sterk vertakte stengels. Deze ondersoort is eigen aan 't krijtland en in de rivierdalen. Ook kan men op deze terreinen nog andere vormen van Knoopkruid tegenkomen, zoowel witviltige als geheel groene.

Gaan we langs de sluis naar den kanaaldijk, dan worden we getroffen door de wilde bloemenpracht, waarmede deze in Juli overdekt is: Margrietten, Streep- en Tandzaad, Biggekruid en Bitterkruid, Rolklaver, Valeriaan, Bloedkruid, Moerasspiraea Rapunzelklokje, Wilde Reseda, Wit-, Geel- en Kruiswalstroo, Knoopkruid, Knautia, Havikskruid en vlak bij 't gebouw der grintmalerij massa's Knollathyrus, Moederkruid e.a.

Boksbaard is een heel gewone, maar merkwaardige plant. Als ze nog niet bloeit, zal men ze licht voorbijloopen, want de bladen zijn smal als 't gras, waar ze tusschen staat. Wil men de bloemen zien, dan moet men er vroeg bij wezen. Om 2 uur n.m. hoogstens vinden we ze zóó gesloten, dat de plant niet meer te herkennen is; en als ze geheel open staan lijken ze op zooveel alle-daagsche composieten. Maar ziet eens hoe kunstig

de zaden gebouwd zijn; ge behoeft er niet eens een vergrootglas voor. Eerst zitten al die harige schermpjes netjes tegen elkaar opgevouwen, omsloten door de groene omwindsels, zoodat alleen aan den top 't pluus er uit komt kijken. 't Heeft dan wel wat weg van een miniatuur bokkensik. Zoodra ze den tijd gekomen achten, gaan de omwindsels uit elkaar en de haarkroon van 't zaad gaat zich meer horizontaal of trechtervormig uitspreiden. Dan laat 't zaad van den vruchtbodem los en vliegt de wijde wereld in; eerst nog een eindje op en neer dwarrelend, alsof 't naar het meest geschikte plekje zoekt, om voorgoed te landen, zich te vestigen en te ontkiemen. Ieder zaad draagt aan den top een heel dun steeltje als een voetstuk, waarop een kransje van fijne haartjes is uitgespreid, als de baleinen van een regenscherm en als valschermdienst doet. De valvertraging bij zoo'n zaadje is vijfmaal grooter, dan bij 'n val in een luchtledige ruimte. Al deze baleinen zijn bovendien nog door dwarse haren, die in elkaar grijpen, verbonden.

Op de terreinen tusschen 't broek en 't kanaal zien we nog geheel vrijstaande, rijkbloeiende struiken van Wilde Rozen, Vlier en Roode Kornoelje en andere houtgewassen. Dit zijn de pioniers voor toekomstige boschvorming, als de mensch niet ingrijpt.

Bauhin's Havikskruid kwam in 1908 't eerst met een zaadmengsel uit Duitschland, waarmee de spoordijk te Hoensbroek bezaaid werd. Ze heeft er zich sterk uitgebreid. 't Is de ondersoort *Weisseanum*, die haar gebied in Westfalen heeft.

Kort daarna werd ze ook waargenomen bij de mijn O. N. 2 te Schaesberg, bij de bruinkoolgroeven te Welsenheuvel en Schrieversheide.

In 1942 vond Dr. Dijkstra een uitgebreide vegetatie van *Hieracium Baubini* langs 't nieuwe kanaal bij de brug vanaf Meerssenhoven tot Borg-haren; en niet alleen de bovengenoemde ondersoort met lange, bebladerde uitloopers, maar ook de ssp. *aerostolonum* met uitloopers in den oksel der stengelbladen.

Hier vond hij ook Geoorde Zuring (*Rumex thyrsiflorus*), die in N. Limburg in 't Maasdal een heel gewone plant is, evenals langs den Rijn en Waal, maar tot nu toe in 't zuiden nog niet bekend was. (Wordt vervolgd).

REMARKS ON NEW OR LITTLE KNOWN INDOMALAYAN MOTHS (LEPID. HETEROC.). V.

By Prof. Dr. W. ROEPKE, Wageningen.

The ♂ genitals, fig. 10 b, are rather complicate. The uncus is rather short, its apex rounded and covered with many spines, directed backwards. It bears a very prominent and strongly chitinized, sword-like scaphium, surpassing it in length. Hereunder follows a chitinous crossplate which laterally ends in two strong projections, directed forwards. The valva is rather membranaceous,

being double folded, elongate, slightly bent inwards, with the apex blunt and strongly hairy, the hairs being bent backwards. Saccus broad and blunt. Aedeagus simple, straight, but with two prominent, rodlike, strongly chitinized, dorsal projections, originating from the juxta. The apices of these rods are densely spinulose.

16. *K. testacea* n. sp.:

figs. 10 a wing venation. 10 b (♂ genitals).

Coloration of head and thorax greyish yellow, abdomen darker. Forewing yellowish, irrorated with dark brown scales, this irroration is more dense along termen and on median area, which

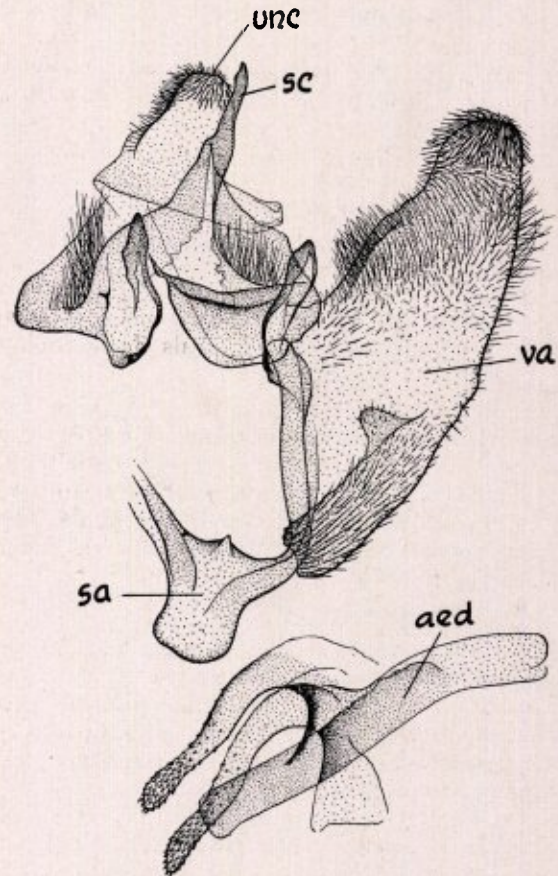

Fig. 10b. *Kawiella testacea* n. g. n. sp. ♂, genitalia; unc uncus; sc scaphium; va valva; sa saccus; aed aedeagus. One valva omitted.

therefore, appear rather darker. The median area is bordered by a distinct, curved, darker postmedian crossline. Cilia greyish brown.

Hindwing uniformly light greyish yellow, including cilia.

Underside about the same as upperside.

1 ♂, 36 mm, holotypus. Locality: Perbawatee, W. Java, 1000 m. leg. Walsh. Unfortunately, this specimen is in a very bad condition, but I remember to have seen several well preserved specimens in the Brussels Museum, from Mt. Kawi in Central Java, leg. Kalis, collection van Delden.

(To be continued).